

הכנסת

מרכז המחקר והמידע

מספר התלמידים בחינוך הממלכתי ובחינוך החרדי בירושלים בעשור האחרון

מוגש לוועדת החינוך, התרבות והספורט

לקראת דיון בנושא:

מבנה מערכת החינוך בירושלים – הצטמצמות החינוך
הממלכתי

כ"ז באייר תשס"ז

15 במאי 2007

כתיבה: יהודה טרואן

אישור: שרון סופר, ראש צוות

הכנסת, מרכז המחקר והמידע

קריית בן-גוריון, ירושלים 91950

טל': 02 - 6408240/1

פקס: 02 - 6496103

www.knesset.gov.il/mmm

מסמך זה הוכן לקראת דיון של ועדת החינוך, התרבות והספורט של הכנסת בנושא "מערכת החינוך בירושלים – צמצום החינוך הממלכתי". במסמך מוצגים נתונים על החינוך העברי בירושלים בעשור האחרון, המבטאים ירידה עקיבה במספר התלמידים בחינוך הממלכתי ובחינוך הממלכתי-דתי ועלייה עקיבה במספר התלמידים בחינוך החרדי. תופעה זו קיימת בכל הארץ אך בולטת במיוחד בירושלים.

עיקרי הממצאים:

- לפני עשור למדו בחינוך הממלכתי ובחינוך הממלכתי-דתי 51.7% מן התלמידים, כיום לומדים במסגרות אלה 41.6% מן התלמידים;
- מספר התלמידים בחינוך הממלכתי ובחינוך הממלכתי-דתי ירד בעשור האחרון בכ-10%, מ-68,391 תלמידים ל-61,312 תלמידים היום;
- מספר התלמידים בחינוך החרדי עלה בעשור האחרון בכ-34%, מ-64,013 תלמידים ל-85,916 תלמידים היום.
- בחינוך העברי היסודי ניכרות מגמות דומות לאלו שבכלל רמות החינוך
 - מספר התלמידים בחינוך הממלכתי ובחינוך הממלכתי-דתי ירד בכ-22.8%, מ-30,200 תלמידים לפני עשור ל-23,327 היום;
 - מספר התלמידים בחינוך החרדי עלה בכ-21.6%, מ-34,078 תלמידים לפני עשור ל-41,444 תלמידים היום;
 - לפני עשור למדו בחינוך החרדי 53% מן התלמידים וכיום לומדים במסגרת זו 64% מן התלמידים, כמעט פי 1.8 ממספר הלומדים בחינוך הממלכתי ובחינוך הממלכתי-דתי גם יחד.
- ההסברים העיקריים לממצאים הם שינויים דמוגרפיים: שיעורי פרייה גבוהים במיוחד במגזר החרדי ומאזן הגירה שלילי, בעיקר בשל עזיבת צעירים חילונים ומסורתיים את העיר.

1. נתונים

עד שנת 1994 היתה המינהלה לחינוך ירושלים (להלן – מנח"י) הרשות האחראית על כל זרמי החינוך בעיר: החינוך הממלכתי, החינוך הממלכתי-דתי והחינוך החרדי. בשנת 1994 עברו כל מוסדות החינוך החרדי של העירייה מניהול של מנח"י לניהול של מינהל החינוך החרדי (להלן – מנח"ח), שהוקם לשם כך בעירייה; מנח"י נותרה אחראית על החינוך הממלכתי ועל החינוך הממלכתי-דתי.¹

¹ "העיר במספרים – חינוך חרדי", 1 בינואר 2007, אתר האינטרנט של מכון ירושלים לחקר ישראל, <http://www.jiis.org.il/content.asp?articleID=50>, תאריך כניסה – 15 במאי 2007.

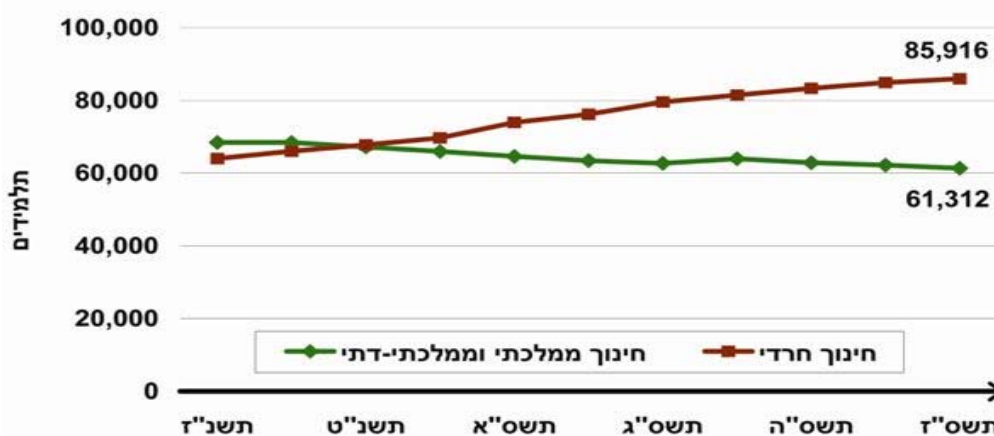
הנתונים שיוצגו במסמך שלהלן מתבססים על נתונים של שני מינהלי החינוך בעיר – מנח"י ומנח"ח – לגבי מוסדות רשמיים ומוסדות מוכרים שאינם רשמיים. לא נכללים בהם נתונים על מוסדות פטור² חרדיים, שאינם מקבלים שירותי חינוך מהעירייה.³

מנתונים של רשויות החינוך שנאספו ועובדו במכון ירושלים לחקר ישראל עולה כי בעשור האחרון חלה עלייה משמעותית במספר התלמידים בחינוך החרדי בעיר, בד בבד עם צמצום במספר התלמידים בחינוך הממלכתי ובחינוך הממלכתי-דתי. חוקרת המכון, ד"ר מאיה חושן, מתארת כך את המגמות בעשר השנים האחרונות, לגבי כלל המערכת (גני-ילדים, בתי-ספר יסודיים ובתי-ספר תיכוניים):

בשנת הלימודים הנוכחית (תשס"ז) בחינוך החרדי בירושלים במוסדות שבניהול מנח"ח 85,916 תלמידים, הלומדים ב-3,312 כיתות (כולל גנים). לפני עשור שנים, בשנת הלימודים תשנ"ז, עמד מספר התלמידים בחינוך החרדי על 64,013, והוא גדל מאז ב-34%. לעומת זאת, באותן שנים מספר התלמידים במנח"י – בחינוך הממלכתי ובחינוך הממלכתי-דתי, ירד ב-10%, מ-68,391 תלמידים ל-61,312.

למרות מגמת הגידול הכללית בחינוך החרדי, משנת הלימודים תשס"ג ניכרת ירידה בקצב הגידול של אוכלוסיית התלמידים. בתשס"ג עמד הגידול במספר התלמידים, לעומת השנה הקודמת, על 4.4%, בתשס"ד על 2.4%, בתשס"ו על 1.9%, והגידול הנמוך ביותר נרשם בשנת הלימודים הנוכחית – 1.2%.

תלמידים בחינוך הממלכתי ובחינוך החרדי בירושלים – תשנ"ז–תשס"ז⁴

² מוסדות שקיבלו פטור מהוראת חוק חינוך חובה. להסבר קצר על סוגי המוסדות ועל הנתונים שאוספים מינהלי החינוך בעיר ראו המבוא לפרק י"ג (חינוך ותרבות) בתוך השנתון הסטטיסטי של ירושלים לשנת 2004, מאיה חושן (עורכת), באתר האינטרנט http://www.jiis.org.il/imageBank/File/shnaton_2004/shnaton-mavo-M-heb.pdf, תאריך כניסה – 15 במאי 2007.

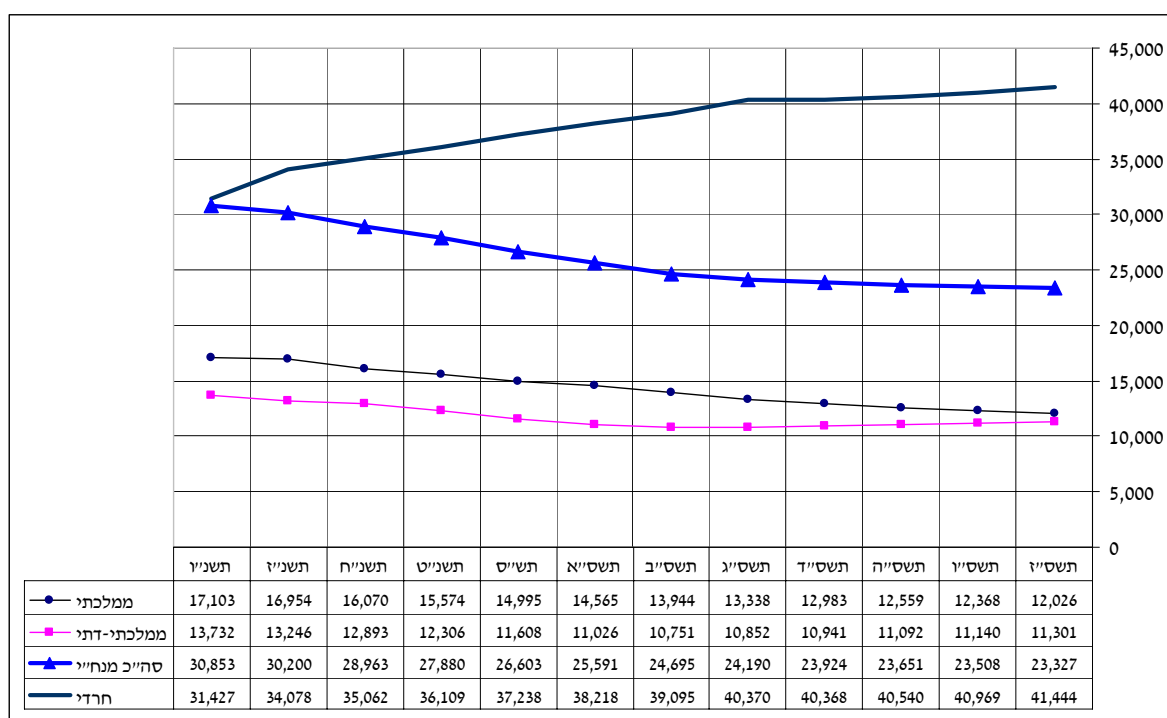
³ על-פי ד"ר מאיה חושן ממכון ירושלים לחקר ישראל, "בכירים במינהל החינוך החרדי מעריכים, שבמערך בתי-הספר החרדיים לומדים במוסדות פטור שאינם רשומים אפילו במנח"ח כ-17,500 תלמידים ... ואלה הם היקנאים, שנמנעים מקשר עם רשויות המדינה. בין המוסדות הללו נכללים סטמר, דושינסקי ותולדות-אהרן"; ראו "העיר במספרים – חינוך חרדי" (לעיל, הערה 1).

⁴ הגרף באדיבות ד"ר מאיה חושן, מכון ירושלים לחקר ישראל.

הנתונים לעיל מציגים תמונה כללית של כל רמות החינוך: גני-ילדים, חינוך יסודי וחינוך על-יסודי. להלן נתונים הנוגעים אך ורק לחינוך היסודי.⁵ ההתמקדות בחינוך היסודי נובעת מכמה טעמים:

- מכל רמות החינוך, הנתונים בחינוך היסודי הם האמינים ביותר;⁶
- ההנחה היא כי בחינוך היסודי התופעה של לימודים במוסדות מחוץ לעיר היא שולית, ולכן אין צורך להתמודד עם השפעה אפשרית של תופעה זו על מספר התלמידים במסגרות החינוך השונות. לא כן לגבי לימודים תיכוניים;
- המגמות הניכרות בלימודים בחינוך היסודי מיטיבות לנבא מגמות בעתיד, אשר צפויות עם מעבר התלמידים מבית-הספר היסודי לכיתות גבוהות יותר.

מספר התלמידים בבתי-הספר הממלכתיים, הממלכתיים-דתיים והחרדיים בשנים תשנ"ו-תשס"ז

⁵ הנתונים על החינוך היסודי בירושלים מתוך שנתוני החינוך של מנח"י ומנח"ח לשנה הנוכחית, כפי שפורסמו באתר האינטרנט של עיריית ירושלים, <http://www.jerusalem.muni.il>, תאריך כניסה – 15 במאי 2007. עיבוד הנתונים במרכז המחקר והמידע של הכנסת.

⁶ ראו המבוא לפרק י"ג (חינוך ותרבות) בתוך השנתון הסטטיסטי של ירושלים לשנת 2004 (לעיל, הערה 2).

הגידול השנתי בחינוך היסודי בשנה נתונה לעומת השנה הקודמת (באחוזים), תשנ"ז-תשס"ז

תשס"ז	תשס"ו	תשס"ה	תשס"ד	תשס"ג	תשס"ב	תשס"א	תש"ס	תשנ"ט	תשנ"ח	תשנ"ז	שינוי לשנה בממוצע	
-2.77%	-1.52%	-3.27%	-2.66%	-4.35%	-4.26%	-2.87%	-3.72%	-3.09%	-5.21%	-0.87%	-2.97%	ממלכתי
1.45%	0.43%	1.38%	0.82%	0.94%	-2.49%	-5.01%	-5.67%	-4.55%	-2.66%	-3.54%	-1.77%	ממלכתי-דתי
-0.77%	-0.60%	-1.14%	-1.10%	-2.04%	-3.50%	-3.80%	-4.58%	-3.74%	-4.10%	-2.12%	-2.44%	סה"כ מנחי
1.16%	1.06%	0.43%	0.00%	3.26%	2.29%	2.63%	3.13%	2.99%	2.89%	8.44%	3.19%	חרדי

מן הנתונים עולה כי זה למעלה מעשור מספר הלומדים בבתי-הספר שמנחי ממונה עליהם (החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי) הולך וקטן. בעשור האחרון חלה ירידה של כמעט 23% במספר התלמידים בבתי-ספר אלו, מ-30,200 תלמידים בתשנ"ז ל-23,327 תלמידים כיום. שיעור הירידה הגיע לשיא של 4.58% בשנת תש"ס לעומת השנה הקודמת והתמתן בארבע השנים האחרונות; שיעור הירידה המתון ביותר היה בשנת תשס"ו – ירידה של 0.6% לעומת השנה הקודמת.

הירידה הזאת היא תוצאה של הירידה במספר התלמידים בשני הזרמים: החינוך הממלכתי והחינוך הממלכתי-דתי.

מספר הלומדים בחינוך הממלכתי קטן ב-29%, מ-16,954 לפני עשור ל-12,026 כיום. **בחינוך הממלכתי-דתי נרשמה ירידה של כמעט 15%**, מ-13,246 לפני עשור ל-11,301 כיום; עם זאת, בחמש השנים האחרונות נרשמת עלייה מתונה במספר הלומדים בחינוך הממלכתי-דתי – משפל של 10,751 בתשס"ב ל-11,301 היום.

בניגוד למגמת הצמצום בחינוך הממלכתי ובחינוך הממלכתי-דתי, **בחינוך החרדי נרשם גידול של כמעט 21.6% במספר התלמידים שמנחי** ממונה עליהם: מ-34,078 לפני עשור ל-41,444 כיום. בשנת תשנ"ו היה מספר התלמידים בבתי-הספר החרדיים כמעט זהה למספר התלמידים בבתי-הספר שבאחריות מנחי, אך כיום 64% מן התלמידים בבתי-הספר היסודיים בירושלים לומדים בחינוך החרדי, כמעט פי 1.8 ממספר הלומדים בחינוך הממלכתי ובחינוך הממלכתי-דתי גם יחד.

טבלה מסכמת: השינוי בחינוך העברי בירושלים בעשור האחרון

שינוי באחוזים	תשס"ז	תשנ"ז		
-10.4%	61,312 (41.6%)	68,391 (51.7%)	ממלכתי + ממלכתי-דתי	כללי
34.2%	85,916 (58.4%)	64,013 (48.3%)	חרדי	
11.2%	147,228 (100.0%)	132,404 (100.0%)	סה"כ	
-29.1%	12,026 (18.6%)	16,954 (26.4%)	ממלכתי	יסודי
-14.7%	11,301 (17.4%)	13,246 (20.6%)	ממלכתי-דתי	
-22.8%	23,327 (36.0%)	30,200 (47.0%)	ממלכתי + ממלכתי-דתי	
21.6%	41,444 (64.0%)	34,078 (53.0%)	חרדי	
0.8%	64,771 (100.0%)	64,278 (100.0%)	סה"כ	

חשוב לציין כי מגמות דומות למתואר לעיל קיימות גם ברמה הארצית. בתחזית הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה להתפתחויות מערכת החינוך הארצית בשנת 2009 נכתב:

הגידול במספר התלמידים במגזר העברי יתבטא בעיקר בחינוך החרדי, אשר גדל בשנים 1992–2003 בקצב של כ-10.4 אחוזים לשנה בממוצע, לעומת קצב גידול שנתי של 0.5 אחוז בחינוך הממלכתי. על-פי התחזית קצב הגידול השנתי בחינוך החרדי ירד לכ-6.9 אחוזים בממוצע, לעומת ירידה של כ-0.8 אחוזים לשנה בחינוך הממלכתי. חלקו היחסי של החינוך החרדי גדל מכ-9 אחוזים ב-1992 לכ-17 אחוזים ב-2003 ויגיע על-פי התחזית לכ-24 אחוזים ב-2009.⁷

כלומר, הגידול במספר התלמידים בחינוך החרדי והצמצום במספר התלמידים בחינוך הממלכתי הם חלק ממגמה ארצית, אם כי היא בולטת יותר בירושלים.

⁷ הודעה לעיתונות של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, תחזיות במערכת החינוך לשנת 2009, 4 ביולי 2005, באתר האינטרנט http://www1.cbs.gov.il/reader/newhodaot/hodaa_template.html?hodaa=200506145, תאריך כניסה – 15 במאי 2007.

2. הסברים אפשריים

שני גורמים עשויים להסביר את השינוי במספר התלמידים במגזרי החינוך השונים:

- תנועת תלמידים אופקית בין המגזרים – תנועה של תלמידים מן החינוך הממלכתי אל החינוך החרדי, למשל עקב חזרה בתשובה, תנאים טובים יותר במסגרת חינוך זו או העדר חלופה זמינה אחרת;
- שינויים דמוגרפיים בהרכב החברתי של האוכלוסייה ובהתפלגות הגילאים בה.

לאור ממצאי מחקר אשר שללו את הסברה הראשונה, נראה כי השינויים הדמוגרפיים הם אשר מסבירים את הנתונים שלעיל. אולם בהעדר נתונים זמינים על התפלגות האוכלוסייה היהודית בירושלים לחילונים, דתיים ומסורתיים, אין אפשרות להוכיח זאת באופן חד-משמעי.

במחקר אשר נערך לאחרונה במרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל שכותרתו "תנועת תלמידים אופקית במערכת החינוך: מעברים בין המגזרים השונים", נבחן מעבר תלמידים בין מגזרים ברמה הארצית, וכן יוחד פרק למערכת החינוך בירושלים.⁸ המחקר הסתמך על מאגרי מידע שעמדו לרשות מרכז טאוב והוכנו במיוחד עבורו, ובאמצעותם התאפשר לראשונה ניתוח של מקום הלימודים בשנה מסוימת ובשנה שקדמה לה ברמת הפרט. התלמידים סווגו למגזרים שונים, בין השאר על-פי המעמד המשפטי של בית-הספר שלמדו בו (רשמי, לא רשמי, פטור), הלאום (יהודי ולא-יהודי) וסוג הפיקוח הממשלתי (ממלכתי, ממלכתי-דתי ואחר) על המוסד.

בנוגע לחינוך הממלכתי **ברמה הארצית** עורכי המחקר קובעים כי:

בתוך המגזר הממלכתי קיימת יציבות רבה של האוכלוסייה לאורך השנים ומאזן התנועות של התלמידים הוא חיובי ביחס למגזר הדתי בכללו, דהיינו, מספר התלמידים העוזב את החינוך הממלכתי לטובת המגזר הדתי קטן במקצת ממספר התלמידים המגיע אליו מהקבוצות הכלולות במגזר זה... יציבות זו אינה עומדת בסתירה לכך, שמספר התלמידים הכולל בחינוך הממלכתי נמצא בירידה אלא... מי שהחל ללמוד במגזר החינוך הממלכתי בכיתה א' קרוב לוודאי שימשיך שם בלימודיו... הורי תלמידים בחינוך הממלכתי אינם נוטים לבחור בבתי-ספר דתיים באזור מגוריהם, אף שאצלם מוצע התלמידים בכיתה נמוך יותר, בדרך כלל, יום הלימודים ארוך יותר, ולפעמים יש גם יתרונות אחרים... ממצא זה מעיד שהנטייה להסביר את הגידול של החינוך החרדי בפיתויים שהופנו לאוכלוסיות שונות של החינוך הממלכתי ("ישוקו ולחמנייה") היא פשטנית ולוקה במידה לא מבוטלת של זלזול והתנשאות כלפי קבוצות של הורים בשכבות החלשות.⁹

בנוגע למעברי התלמידים **בירושלים** ממוסדות מסוג אחד למוסדות מסוג אחר בשנים 2004 ו-2005, עורכי המחקר קובעים:

באשר לכיווני המעברים, באופן כללי הממצא הארצי לגבי מיעוט המעברים נכון גם לגבי ירושלים... מאזן המעברים בין החינוך העצמאי לחינוך הממלכתי היה לטובת החינוך הממלכתי וכן גם מאזן המעברים בין

⁸ נחום בלס ויגאל דוכן, תנועת תלמידים אופקית במערכת החינוך: מעברים בין המגזרים השונים, מרכז טאוב לחקר המדיניות החברתית בישראל, ירושלים, יולי 2006.

⁹ שם, עמ' 13.

החינוך הממלכתי לרשת "מעין החינוך התורני". החינוך הממלכתי-דתי אף הוא קיבל תלמידים מהרשתות החרדיות יותר מאשר פלט אליהן. תמונה דומה לחלוטין מתגלה גם לגבי 2005.¹⁰

לאור האמור, יש לשלול את ההנחה כי מעבר התלמידים מן החינוך הממלכתי והחינוך הממלכתי-דתי אל החינוך החרדי הוא ההסבר לצמצום המתואר לעיל במספר התלמידים במסגרות חינוך אלה. מכאן שההסבר לתופעה הוא בעיקרו שינויים דמוגרפיים בהרכב חברתי של האוכלוסייה ובהתפלגות הגילאים בה.

ההסבר הדמוגרפי הוא גם ההסבר של ד"ר חיים רובינשטיין, סגן מנהל מנח"י לחינוך היסודי.¹¹ ד"ר רובינשטיין מציין כי השינויים הדמוגרפיים בעיר אינם אחידים ומשתנים משכונה לשכונה: למשל, בשכונת הר-חומה חל גידול מתמיד במספר הנרשמים לחינוך הממלכתי ולחינוך הממלכתי-דתי; בשכונות אחרות, למשל פסגת-זאב, עברו כבר את שיא הרישום למסגרות אלו; ובשכונת אחרות הרישום לחינוך הממלכתי ולחינוך הממלכתי-דתי פוחת באופן עקיב. דוגמה בולטת לכך היא הירידה המתמשכת ברישום לבית-הספר הממלכתי היחיד שנותר מחמשת בתי-הספר הממלכתיים שפעלו בשכונת רמות לפני חמש שנים. בתנאים אלה מנח"י מתקשה להמשיך ולהפעיל את בית-הספר, והוא עושה לשם כך מאמצים מיוחדים, למשל הסעת תלמידים משכונות אחרות.¹²

להערכתו של ד"ר רובינשטיין, יש שתי סיבות מרכזיות לירידה במספר התלמידים בבתי-הספר בחינוך הממלכתי ובחינוך הממלכתי-דתי בעיר: עזיבת משפחות חילוניות ומסורתיות ליישובים באזור ירושלים והזדקנות האוכלוסייה.

דיון שיטתי בדמוגרפיה של האוכלוסייה היהודית בירושלים חורג ממסגרת מסמך זה. עם זאת, ובהעדר מידע זמין על התפלגות אוכלוסיית העיר היהודית לחילונים, לדתיים ולחרדים – נציין שתי מגמות המתועדות בספרות, שמסבירות את הגידול היחסי במספר החרדים בעיר לעומת מספר החילונים בה:

- **שיעורי פרויקט גבוהים מאוד בקרב האוכלוסייה היהודית-חרדית.** על-פי מחקר של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, שיעור הגידול השנתי בקרב חרדים בשנת 2001 עמד על כ-6%, פי ארבעה ויותר משיעור הגידול בקרב כלל היהודים (1.4%). שיעור הילדים בני 0–14 בקרב חרדים עמד בתקופה זו על כ-50%, כמעט פי שניים משיעורם בקרב חילונים (26%).¹³
- מאזן הגירה שלילי, הנובע בעיקר מעזיבה של צעירים, שקיים גם בקרב חילונים וגם בקרב חרדים אך הוא מתון יותר בקרב חרדים.¹⁴ עורכי המחקר של מרכז טאוב שצוין לעיל מביאים את הנתונים האלה:

¹⁰ שם, עמ' 30.

¹¹ ד"ר חיים רובינשטיין, סגן מנהל מנח"י לחינוך היסודי, שיחת טלפון, 14 במאי 2007.

¹² על מתח בין חילונים לדתיים בשכונת רמות בעקבות כוונה לסגור את בית-הספר "אורט" בשכונה ראו מורן זליקוביץ', "ירושלים: הורים הפגינו נגד העברת אולפנה לתיכון חילוני", 21 ביולי 2004, ynet, <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-2951165,00.html>, תאריך כניסה – 15 במאי 2007.

¹³ נורמה גורביץ' ואילת כהן-קסטרו, תפרוסת גאוגרפית ומאפיינים דמוגרפיים, חברתיים וכלכליים של האוכלוסייה החרדית בישראל 1996–2001, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה – סדרת ניירות עבודה מס' 5, יולי 2004.

¹⁴ ד"ר מאיה חושן, מכון ירושלים לחקר ישראל, שיחת טלפון, 9 במאי 2007. למידע נוסף ראו מאמרה של מאיה חושן, "אוכלוסיות בירושלים – תהליכי שינוי – 1967–2006", שעתיד להתפרסם בספר 40 שנה לאיחוד העיר, בעריכת אורה אחימאיר ויעקב בר-סימן-טוב, מטעם מכון ירושלים לחקר ישראל. התודה נתונה לד"ר חושן ולמכון ירושלים לחקר ישראל על שהעבירו את המאמר טרם פרסומו.

בשנת 2004 הצטרפו למערכת החינוך בירושלים 793 תלמידים, וב-2005 רק 371 (ייתכן שההבדל נעוץ גם בפיגור הקיים בעדכון מקום המגורים של תלמידים)... (באותן שנים עזבו את ירושלים 1,464 תלמידים ו-548 בהתאמה). הרוב המכריע של העוזבים היה של תלמידי החינוך הממלכתי (612 תלמידים)... היישובים הקולטים היו בית-שמש (156), ביתר-עילית (98) ובני-ברק (36), שאליהם עברו תלמידים מן החינוך החרדי; ומעלה-אדומים (177), מבשרת-ציון (118) ומודיעין (69), שאליהם עברו תלמידי החינוך הממלכתי והממלכתי-דתי (יעדים מועדפים נוספים במחוז היו גבעת-זאב, הר-אדר, מטה בנימין ומטה יהודה). למעלה ממחצית הילדים שעזבו היו בגיל החינוך היסודי (858), וכארבעים אחוז היו תלמידי החינוך הממלכתי (356). רוב המצטרפים לתלמידים בירושלים היו תלמידי החינוך היסודי (437) ורובם חרדים (כמחצית).¹⁵

3. היבטים נוספים

כפי שנאמר לעיל, הצמצום בחינוך הממלכתי בירושלים הוא תוצאה של שינויים דמוגרפיים: ריבוי טבעי נמוך יותר באוכלוסייה החילונית ומאזן הגירה שלילי. מעבר לכך, **צמצום החינוך הממלכתי כשלעצמו עלול להביא למתח בין דתיים לחילונים – בעיקר בשכונות שבהן שירותי החינוך המוצעים לציבור החילוני הצטמצמו מאוד – וכן לעודד עזיבה של חילונים את ירושלים.**

בסקר שנערך במחצית השנייה של שנות התשעים בקרב 1,232 תושבים שעזבו את ירושלים (חילונים, דתיים וחרדים), ציינו 8% מן הנחקרים שהסיבה המרכזית לעזיבתם היא החשש מהתחרדות העיר והיחסים בין חילונים לחרדים; סיבות בולטות יותר לעזיבת העיר קשורות בדיור (42%), בתעסוקה (16%) ובמשפחה וחברים (13%).¹⁶ עם זאת, יש מקום להניח כי שיעור העוזבים על רקע חשש מהתחרדות העיר ויחסי חילונים-דתיים גבוה מ-8% **בקרב הציבור החילוני**, על אחת כמה וכמה בקרב חילונים שהתגוררו בשכונות שבהן חל צמצום בשירותי החינוך הממלכתי.

¹⁵ "תנועת תלמידים אופקית במערכת החינוך" (לעיל, הערה 8), עמ' 29–31.

¹⁶ אין במחקר נתונים על הסיבות בפילוח לקבוצות האוכלוסייה השונות; . הנתונים מתוך מאיה חושן, "בכל זאת יש בה משהו: ההגירה מירושלים ואליה מעצבת את חיי העיר", **פנים – כתב עת לתרבות, חברה וחינוך** 28 (2004), אתר האינטרנט <http://www.itu.org.il/Index.asp?ArticleID=1972&CategoryID=563&Page=1>, תאריך כניסה – 15 במאי 2007.